

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Студії з фінансів, банківської справи та страхування

Шифр та назва спеціальності

D2 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Спеціалізація**Освітня програма**

Фінанси, банківська справа та страхування

Рівень освіти

Третій (освітньо-науковий)

Семестр

2

Інститут

ННІ Економіки, менеджменту і міжнародного бізнесу

Кафедра

Обліку і фінансів (205)

Тип дисципліни

Обов'язкова

Форма навчання

Денна, заочна

Мова викладання

Українська

Викладачі, розробники

Назарова Тетяна Юріївна

Tetiana.Nazarova@khpi.edu.ua

Кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і фінансів

Авторка понад 90 наукових і навчально-методичних публікацій. Провідна лекторка з курсів: «Фінанси», «Податкова система», «Бюджетна система», «Податковий менеджмент».

Детальніше про викладача на сайті

Загальна інформація

Анотація

Освітній компонент реалізує концептуальну ідею системного опанування дослідницького простору фінансової науки як міждисциплінарної галузі знань, що інтегрує теоретико-методологічні здобутки економічної теорії, інституційного аналізу, поведінкових фінансів і прикладної економетрики. Вихідна проблематика курсу зосереджена на суперечності між зростаючою складністю фінансових систем, їхньою вразливістю до системних шоків та недостатнім рівнем концептуальної розробленості інструментів забезпечення фінансової стійкості й резиліентності в умовах регуляторних трансформацій і глобальних ризиків. Теоретичні засади дисципліни формується навколо критичного синтезу неокласичних концепцій фінансового посередництва, поведінкових моделей прийняття фінансових рішень та інституційних підходів до аналізу функціонування банків, страхових компаній і ринків капіталу. Методологічний компонент курсу охоплює опанування сучасного емпіричного інструментарію фінансових досліджень — від панельних моделей і GMM-оцінювання до методів ідентифікації причинно-наслідкових зв'язків (DID, квазіприродні експерименти, аналіз подій) —, що дає змогу формулювати й верифікувати дослідницькі гіпотези. Окремий концептуальний блок присвячено пруденційному регулюванню і макропруденційній політиці в контексті еволюції Базельських угод, управлінню ризиками у фінансових інституціях, а

також парадигмі відповідального фінансування в умовах впровадження ESG-стандартів і кліматичних стрес-тестів. Курс спрямований на формування у здобувачів третього освітньо-наукового рівня дослідницьких компетентностей, необхідних для проведення самостійного дисертаційного дослідження у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

Мета та цілі дисципліни

Вивчення теоретико-методологічних засад наукових досліджень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, опанування сучасних концепцій функціонування фінансових інституцій і ринків в умовах регуляторних трансформацій і глобальних ризиків.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – екзамен.

Компетентності

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК03. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК05. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку на основі системного наукового світогляду, професійної етики, загального культурного кругозору.

ЗК06. Здатність розробляти, оцінювати та запроваджувати проекти і управляти ними.

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, на основі критичного переосмислення сучасної теорії, методології та практики, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондовому ринку і дотичних до нього міждисциплінарних напрямках.

СК04. Здатність використовувати методи та інструменти наукових досліджень, застосовувати сучасні інформаційні технології, економіко-математичні моделі, інформаційно-аналітичні програмні продукти та системи для обґрунтування, підтвердження/спростування гіпотез та визначення тенденцій розвитку об'єктів дослідження у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондовому ринку.

СК05. Здатність до виявлення тенденцій та визначення закономірностей розвитку фінансово-економічних процесів на макро-, мезо- та/або мікроекономічному рівнях.

СК07. Здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів за різними напрямками та сферами фінансової діяльності.

Результати навчання

РН01. Глибоко розуміти загальні принципи та методологію наукових досліджень та застосовувати їх у власних дослідженнях у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

РН02. Мати концептуальні та методологічні знання, демонструвати дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень з фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку і на межі предметних галузей, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

РН03. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, за результатами аналізу наукових джерел інформації, економіко-математичного моделювання.

РН04. Застосовувати сучасні інформаційні технології та системи, програмне забезпечення у науковій діяльності для пошуку та критичного аналізу інформації.

РН05. Розробляти, оцінювати та реалізовувати наукові та/або інноваційні проекти, які спрямовані на розв'язання значущих проблем у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку з урахуванням соціально-економічних, етичних, екологічних і правових аспектів та управляти ними.

РН06. Розробляти та обґрунтовувати управлінські рішення, пов'язані з підвищенням результативності, дієвості та ефективності формування та використання фінансових ресурсів за різними напрямками та сферами фінансової діяльності.

РН09. Вміти виконувати оригінальні дослідження в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку та міждисциплінарних напрямках і кваліфіковано відображати їх результати у наукових публікаціях.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 150 год. (5 кредитів ECTS): лекції – 20 год., практичні заняття – 30 год., самостійна робота – 100 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Освітній компонент викладається у другому семестрі. Курс базується на знаннях, здобутих у процесі вивчення освітнього компонента «Світоглядні, методологічні та соціокультурні засади наукової діяльності».

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проблемного характеру є одним із ключових елементів вивчення дисципліни, оскільки дозволяють поєднати послідовний виклад теоретико-методологічних положень фінансової науки з аналізом реальних процесів функціонування банківських і страхових інституцій. На таких лекціях розкриваються концептуальні засади фінансової стійкості та резиліентності, механізми пруденційного регулювання, інструменти макропруденційної політики й підходи до управління ризиками, при цьому формулюються проблемні запитання щодо впливу регуляторних трансформацій на стабільність фінансової системи та поведінку фінансових інституцій.

Проблемно орієнтовані практичні заняття передбачають опрацювання конкретних тем курсу через розв'язання ситуаційних завдань з емпіричного аналізу банківських і страхових даних, застосування панельних моделей, GMM-оцінювання та методу різниці різниць, а також оцінювання ESG-ризиків і кліматичних чинників у діяльності фінансових установ. Вони спрямовані на формування у здобувачів PhD умінь застосовувати сучасний економетричний інструментарій до реальних дослідницьких завдань у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

Кейс-метод використовується для опрацювання реальних або наближених до реальності наукових і регуляторних кейсів, пов'язаних із забезпеченням фінансової стійкості банківських систем, реалізацією макропруденційної політики, впровадженням ESG-стандартів і цифрових інновацій у діяльність фінансових інституцій. Розгляд кейсів стимулює самостійний пошук дослідницьких рішень, формує здатність критично оцінювати наслідки регуляторних рішень та аргументовано обґрунтовувати запропоновану наукову позицію.

Презентації використовуються для представлення результатів опрацювання окремих тем курсу, індивідуальних науково-аналітичних завдань і міні-проектів, наприклад огляду міжнародних стандартів Basel III/IV, аналізу стійкості українського банківського сектору в умовах воєнного часу, порівняння підходів до макропруденційного регулювання в різних країнах або оцінювання впливу ESG-факторів на діяльність фінансових інституцій. Презентації можуть виконуватися як індивідуально, так і в малих групах із застосуванням мультимедійних засобів, що сприяє розвитку наукової комунікації, вміння структурувати дослідницьку інформацію та захищати власні висновки у професійному академічному середовищі.

Програма навчальної дисципліни

Навчальні заняття

Лекції

Теми лекцій

Кількість годин

Тема 1. Методологічні засади наукових досліджень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку: від формулювання проблеми до верифікації результатів

2

Предмет і специфіка наукових досліджень у фінансах, банківській справі, страхуванні та фондового ринку. Формулювання наукової проблеми, дослідницьких питань та гіпотез; критерії фальсифікованості. Вибір об'єктів і суб'єктів дослідження та рівнів аналізу. Типи даних у фінансових дослідженнях:

мікродані, пруденційна звітність, біржові котирування, опитування, макроіндикатори.

Тема 2. Теоретичний синтез у фінансовій науці: неокласичні, поведінкові та інституційні концепції функціонування банків, страхових компаній і фінансових ринків 2

Класичні й неокласичні теорії фінансового посередництва: Diamond & Dybvig, інформаційна асиметрія (Stiglitz & Weiss), трансакційні витрати, делегований моніторинг. Поведінкові фінанси, фінансова фрагментація та обмежена раціональність. Інституційні підходи: роль регуляторних режимів і правових систем. Теорії страхового попиту, асиметрії інформації та поведінкових ризиків у страхуванні.

Тема 3. Фінансова стійкість і резиліентність банківських систем в умовах системних ризиків: концептуальні засади, механізми виникнення та інструменти забезпечення 2

Поняття фінансової стійкості, резиліентності, антифрагільності; співвідношення та відмінності. Індикатори стійкості: адекватність капіталу, якість активів, ліквідність, прибутковість, чутливість до ринку (CAMELS/SREP). Системні ризики та механізми їх виникнення; інструменти забезпечення стійкості банківських систем.

Тема 4. Пруденційне регулювання, банківський нагляд та макропруденційна політика фінансової стабільності 2

Еволюція Базельських угод: Basel I → II → III (та елементи Basel IV); мінімальні вимоги до капіталу, ліквідності (LCR, NSFR), левереджу. Мікропруденційний та макропруденційний нагляд: цілі, інструменти, індикатори. Контрциклічний буфер, LTV/DTI, стрес-тестування як регуляторний інструмент забезпечення фінансової стійкості.

Тема 5. Фінансова інклюзія та фінансові інновації в банківській діяльності 2

Концепція фінансової інклюзії: доступ, використання та якість фінансових послуг; методи вимірювання. Роль фінтеху, цифрового банкінгу і мобільних платежів у розширенні інклюзії; ризики цифрового розриву. Фінансові інновації та їх вплив на бізнес-моделі банків.

Тема 6. Комплексне управління ризиками у фінансових інституціях банківського та страхового профілю 2

Класифікація фінансових ризиків у діяльності фінансових інституцій: кредитний, ринковий, процентний, валютний, ризик ліквідності, операційний та страховий ризики. Методологічні засади кількісного оцінювання ризику: метод вартості під ризиком (VaR) в історичному, параметричному та імітаційному (метод Монте-Карло) варіантах, стрес-тестування та сценарний аналіз. Інтегровані системи управління ризиками у фінансових інституціях.

Тема 7. Страхові ринки в умовах макропруденційного регулювання: системні ризики та механізми забезпечення фінансової стійкості 2

Інтеграційні зв'язки страхового сектору з банківською системою та ринком капіталу; концепція банківсько-страхових конгломератів. Системні ризики страхового ринку та механізми їх регулювання. Вимоги Solvency II: структура капіталу, технічні резерви та наглядові повноваження.

Тема 8. Сучасний емпіричний інструментарій у фінансовій науці: методи ідентифікації, оцінювання та верифікації 2

Економетричний інструментарій фінансових досліджень: панельні моделі з фіксованими та випадковими ефектами, GMM-оцінювання. Методи ідентифікації причинно-наслідкових зв'язків: DID, квазіприродні експерименти, аналіз подій. Проблеми ендогенності, селекційного зміщення та автокореляції в банківських і страхових даних.

Тема 9. Концепція відповідального фінансування в банківській та страховій діяльності: ESG-стандарти, кліматичні ризики та регуляторні вимоги 2

Роль банків у фінансуванні «зеленої» трансформації економіки; урахування ESG-факторів у кредитній та інвестиційній діяльності фінансових інституцій. Оцінювання кліматичних ризиків у страховій діяльності; засади сталого розвитку страхового сектору. Регуляторні ініціативи у сфері сталого фінансування: Регламент про розкриття інформації щодо сталого фінансування (SFDR), Директива про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD), стандарти Міжнародної ради зі стандартів у сфері сталості (ISSB) та стрес-тестування фінансових інституцій на кліматичні ризики.

Тема 10. Етика наукового пізнання та комунікація результатів досліджень у фінансовій науці: від концептуальних засад до практики PhD-дослідника 2

Засади академічної доброчесності та етичні стандарти проведення наукових досліджень у галузі фінансів. Концептуальні принципи відкритої науки: забезпечення відтворюваності результатів досліджень, відкритий доступ до первинних даних і наукових здобутків. Підготовка наукових публікацій, аналітично-регуляторних матеріалів та науково-практичних презентацій для академічної спільноти.

Загальна кількість годин 20

Практичні заняття

Теми практичних/семінарських занять	Кількість годин	Вагові коефіцієнти <i>a</i>
Тема 1. Методологічні засади наукових досліджень у сфері фінансів, банківської справи та страхування: від формулювання проблеми до верифікації результатів Аналіз структурних компонентів сучасних емпіричних досліджень у сфері фінансів (зокрема, публікацій у журналах Journal of Banking & Finance та Journal of Financial Stability), із фокусом на ідентифікації дослідницьких питань, формулюванні гіпотез, характеристиці типів даних та застосовуваних методологічних підходів. Трансформація широких наукових проблем у вузько сформульовані, операціоналізовані дослідницькі питання та емпірично перевірювані (фальсифіковані) гіпотези. Розроблення концептуальної моделі власного PhD-дослідження у логіці «наукова проблема → дослідницькі питання → гіпотези → дані та методи»	2	0,1
Тема 2. Теоретичний синтез у фінансовій науці: неокласичні, поведінкові та інституційні концепції функціонування банків, страхових компаній і фінансових ринків Аналіз теоретичної логіки моделі Даймонда—Дибвіга та її застосування для пояснення механізмів класичних банківських панік і сучасних форм дестабілізації банківських установ, зумовлених цифровізацією фінансових послуг. Ідентифікація проявів інформаційної асиметрії, несприятливого відбору та морального ризику на прикладах функціонування кредитного і страхового ринків. Порівняльний аналіз неокласичного, поведінкового та інституційного підходів у контексті формування теоретико-методологічної основи власного дисертаційного дослідження.	2	0,1
Тема 3. Фінансова стійкість і резилієнтність банківських	2	0,1

систем в умовах системних ризиків

Розрахунок і порівняльний аналіз індикаторів фінансової стійкості банківського сектору України за методологією CAMELS/SREP. Оцінювання механізмів виникнення системних ризиків та інструментів їх нейтралізації на основі реальних даних.

Тема 4. Пруденційне регулювання, банківський нагляд та макропруденційна політика фінансової стабільності	2	0,1

Порівняльний аналіз вимог Basel III/IV у розрізі капіталу, ліквідності (LCR, NSFR) і левереджу на прикладі українських та європейських банків. Оцінювання ефективності макропруденційних інструментів (контрциклічний буфер, LTV/DTI, capital surcharge). Розбір результатів регуляторних стрес-тестів ЄЦБ та НБУ.

Тема 5. Фінансова інклюзія та фінансові інновації в банківській діяльності	2	0,1

Вимірювання рівня фінансової інклюзії за показниками World Bank Global Findex; порівняльний аналіз країн. Оцінювання впливу фінтех-інновацій і цифрового банкінгу на розширення доступу до фінансових послуг. Розробка рекомендацій щодо подолання цифрового розриву у фінансовому секторі.

Тема 6. Комплексне управління ризиками у фінансових інституціях банківського та страхового профілю	2	0,1

Практичне застосування методів VaR (історичний, параметричний та метод Монте-Карло) для оцінювання ринкового та кредитного ризику. Розробка сценаріїв стрес-тестування для банківської або страхової інституції. Аналіз інтегрованих систем ризик-менеджменту на основі реальної звітності фінансових установ.

Тема 7. Страхові ринки в умовах макропруденційного регулювання: системні ризики та механізми забезпечення фінансової стійкості	2	0,1

Аналіз системних ризиків страхового ринку та їх взаємозв'язків із банківським сектором. Оцінювання вимог Solvency II: структура капіталу, технічні резерви, сценарний аналіз платоспроможності. Порівняльний аналіз регуляторних підходів до забезпечення фінансової стійкості страховиків у різних країнах.

Тема 8. Сучасний емпіричний інструментарій у фінансовій науці: методи ідентифікації, оцінювання та верифікації	2	0,1

Побудова та оцінювання панельних моделей з фіксованими ефектами на банківських або страхових даних; тестування на ендогенність і застосування GMM-оцінювання. Реалізація методу різниці різниць (DID) та аналізу подій для оцінки ефектів регуляторних змін. Інтерпретація результатів і верифікація якості моделей за стандартами.

Тема 9. Концепція відповідального фінансування: ESG-стандарти, кліматичні ризики та регуляторні вимоги	2	0,1

Оцінювання ESG-показників банків і страховиків; аналіз їх зв'язку з фінансовою стійкістю та вартістю капіталу. Розбір вимог SFDR, CSRD та ISSB; аналіз результатів кліматичних стрес-тестів ЄЦБ. Розробка аналітичного звіту щодо інтеграції ESG-факторів у стратегію обраної фінансової інституції.

Тема 10. Етика наукового пізнання та комунікація результатів досліджень у фінансовій науці Аналіз типових порушень академічної доброчесності у фінансових дослідженнях; розбір принципів відкритої науки. Підготовка аналітичної записки з питань державної політики на основі результатів власного дослідницького проекту. Представлення та захист результатів PhD-дослідження у форматі академічної презентації.	2	0,1
Тема 11. Фондовий ринок: структура, інфраструктура та механізми ціноутворення Порівняльний аналіз моделей ціноутворення фінансових активів (CAPM, APT, Fama–French) та їх емпіричних обмежень. Оцінювання ефективності ринку за гіпотезою Фами: слабка, напівсильна та сильна форми. Дослідження аномалій фондового ринку та їх інтерпретація з позицій поведінкових і раціональних моделей ціноутворення. Побудова та тестування факторних моделей на реальних біржових даних.	2	0,1
Тема 12. Інструменти похідних фінансових інструментів: теорія, ціноутворення та застосування у ризик-менеджменті Ціноутворення опціонів за моделлю Блека–Шоулза та біноміальними деревами. Оцінювання ф'ючерсних і форвардних контрактів; концепція базису та стратегії хеджування. Використання кредитно-дефолтних свопів (CDS) та структурованих продуктів у банківській діяльності. Аналіз реальних кейсів застосування похідних інструментів для управління ринковими ризиками фінансових установ.	2	0,1
Тема 13. Монетарна трансмісія та вплив грошово-кредитної політики на банківський сектор Канали монетарної трансмісії (процентний, кредитний, балансовий, валютний) та їх кількісна ідентифікація. Вплив змін облікової ставки НБУ/ЄЦБ на кредитну активність банків і структуру їхніх балансів. Аналіз рішень монетарних комітетів із застосуванням методу аналізу подій. Емпіричне дослідження асиметричності монетарної трансмісії залежно від розміру банку, рівня капіталізації та якості активів; оцінювання за панельними даними.	2	0,1
Тема 14. Цифровізація фінансових послуг: регуляторні технології (RegTech) та наглядові технології (SupTech) Концептуальні засади RegTech і SupTech: автоматизація комплаєнсу, звітності та наглядових процесів. Застосування машинного навчання і штучного інтелекту у виявленні шахрайства, оцінюванні кредитного ризику та пруденційному нагляді. Аналіз пілотних SupTech-ініціатив регуляторів (ЄЦБ, НБУ, BIS Innovation Hub). Оцінювання операційних і кіберризиків у цифровій фінансовій інфраструктурі відповідно до вимог DORA; розробка рекомендацій щодо впровадження RegTech-рішень у фінансових установах.	2	0,1
Тема 15. Банківські кризи та антикризова політика: порівняльний аналіз міжнародного досвіду Типологія та хронологія банківських криз (Nordic 1990-х, GFC 2007–2009, European Debt Crisis, COVID-19 шок, криза SVB/Credit Suisse 2023). Механізми зараження та системної нестабільності; роль ліквідності і довіри вкладників. Антикризові інструменти: рекапіталізація, гарантування депозитів, санація та ліквідація.	2	0,1

Емпіричний аналіз банківської кризи в Україні 2014–2016 рр. і стійкості банківського сектору в умовах повномасштабного воєнного вторгнення з 2022 р.: джерела даних, методологія, результати оцінювання.

Загальна кількість годин **30** $\sum_{i=1}^n a_i = 1,5$

Контрольні роботи

Теми контрольних робіт

Вагові
коефіцієнти b

Комплексна контрольна робота з курсу.
Теоретико-методологічні засади та емпіричний інструментарій досліджень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку **1,7**

Загалом

$$\sum_{i=1}^m b_i = 1,7$$

Самостійна робота

Опрацювання лекційних матеріалів і рекомендованої літератури з тем самостійного вивчення, присвячених методологічним засадам наукових досліджень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, теоретичному синтезу неокласичних, поведінкових та інституційних концепцій функціонування фінансових інституцій, фінансовій стійкості та резиліентності банківських систем, пруденційному регулюванню і макропруденційній політиці, фінансовій інклюзії та фінтех-інноваціям, комплексному управлінню ризиками, страховим ринкам, сучасному емпіричному інструментарію фінансових досліджень, ESG-стандартам і відповідальному фінансуванню, а також етиці наукового пізнання та стандартам академічної комунікації. Огляд наукових публікацій у провідних рецензованих журналах, аналітичних і статистичних матеріалів Базельського комітету, ЄЦБ, НБУ та міжнародних фінансових організацій, що дозволяють поглибити розуміння механізмів фінансової стабільності, інструментів пруденційного регулювання, методів кількісного оцінювання ризиків та регуляторних ініціатив у сфері ESG і відповідального фінансування.

Опрацювання теоретичного матеріалу

Теми для самостійного вивчення

Кількість годин

Тема 1. Методологічні засади наукових досліджень у сфері фінансів, банківської справи та страхування: від формулювання проблеми до верифікації результатів **2**

Предмет і специфіка наукових досліджень у галузі фінансів, банківської справи та страхування. Формулювання наукової проблеми, дослідницьких питань і гіпотез, а також визначення критеріїв їх фальсифікованості. Вибір об'єкта й суб'єкта дослідження та відповідних рівнів аналізу. Характеристика типів даних, що застосовуються у фінансових дослідженнях: мікродані, наглядові дані, біржові котирування, дані опитувань, макроекономічні індикатори.

Тема 2. Теоретичний синтез у фінансовій науці: неокласичні, поведінкові та інституційні концепції функціонування банків, страхових компаній і фінансових ринків **2**

Класичні та неокласичні теорії фінансового посередництва, зокрема модель Даймонда—Дибвіга, концепції інформаційної асиметрії (зокрема підхід Стігліца—Вайса), теорія трансакційних витрат і делегованого моніторингу. Поведінкові фінанси та концепція обмеженої раціональності економічних агентів. Інституційні підходи до аналізу фінансового посередництва, з

акцентом на ролі регуляторних режимів і правових систем. Теорії попиту на страхування, а також проблематика несприятливого відбору та морального ризику на страховому ринку.

Тема 3. Фінансова стійкість і резилієнтність банківських систем в умовах системних ризиків: концептуальні засади, механізми виникнення та інструменти забезпечення 2

Поняття фінансової стійкості, резилієнтності та антифрагільності; їх співвідношення і відмінності. Індикатори стійкості за методологією CAMELS/SREP. Системні ризики: джерела виникнення, канали поширення та інструменти забезпечення стійкості банківських систем.

Тема 4. Пруденційне регулювання, банківський нагляд та макропруденційна політика фінансової стабільності 2

Еволюція Базельських домовленостей: від Базельської угоди I до Базельської угоди II та Базель III (з урахуванням окремих елементів так званого «Базель IV»), із фокусом на вимогах до регулятивного капіталу, ліквідності (коефіцієнти LCR та NSFR) та рівня левереджу. Розмежування мікропруденційного та макропруденційного нагляду за банківським сектором, їхні цілі, інструментарій та ключові індикатори. Аналіз контрциклічного буфера капіталу, макропруденційних інструментів LTV/DTI, додаткових вимог до капіталу для системно важливих фінансових установ (SIFI), а також ролі стрес-тестування як регуляторного інструмента оцінювання стійкості банківської системи.

Тема 5 Фінансова інклюзія та фінансові інновації в банківській діяльності 2

Концепція фінансової інклюзії: доступ, використання та якість фінансових послуг; вимірювання рівня фінансової інклюзії на основі індикаторів бази даних Global Findex Світового банку. Роль фінтеху, цифрового банкінгу і мобільних платежів у розширенні інклюзії; ризики цифрового розриву. Регуляторні підходи до розвитку фінтех-екосистем та відкритого банкінгу.

Тема 6. Комплексне управління ризиками у фінансових інституціях банківського та страхового профілю 2

Класифікація фінансових ризиків, зокрема кредитного, ринкового, процентного, валютного, ризику ліквідності, операційного та страхового ризику. Концепція інтегрованого управління ризиками на рівні всієї установи (enterprise-wide risk management, ERM) та модель «трьох ліній захисту» в системі корпоративного управління ризиками. Кількісні методи оцінювання фінансових ризиків: показники вартості під ризиком (Value at Risk, VaR), очікуваного надлишкового збитку (Expected Shortfall), моделі оцінювання кредитного ризику, а також внутрішні процеси оцінки адекватності капіталу й ризиків (ICAAP/ORSA).

Тема 7. Страхові ринки в умовах макропруденційного регулювання: системні ризики та механізми забезпечення фінансової стійкості 2

Інтеграційні зв'язки страхового сектору з банківською системою та ринком капіталу; концепція банківсько-страхових конгломератів. Системні ризики страхового ринку та механізми їх регулювання. Вимоги Solvency II: структура капіталу, технічні резерви, сценарний аналіз платоспроможності.

Тема 8. Сучасний емпіричний інструментарій у фінансовій науці: методи ідентифікації, оцінювання та верифікації 2

Побудова та оцінювання панельних моделей з фіксованими ефектами на банківських або страхових даних; тестування на ендогенність і застосування GMM-оцінювання. Реалізація методу різниці різниць (DID) та аналізу подій для оцінки ефектів регуляторних змін.

Тема 9. Концепція відповідального фінансування в банківській та страховій діяльності: ESG-стандарти, кліматичні ризики та регуляторні 2

ВИМОГИ

Роль банків у фінансуванні «зеленої» трансформації; ESG-фактори в кредитній та інвестиційній діяльності. Оцінка кліматичних ризиків у страхуванні; сталий розвиток страхового сектору. Регуляторні ініціативи: SFDR, CSRD.

Тема 10. Етика наукового пізнання та комунікація результатів досліджень у фінансовій науці: від концептуальних засад до практики PhD-дослідника 2

Академічна доброчесність і стандарти наукової етики у фінансових дослідженнях. Підготовка наукових публікацій.

Загальна кількість годин 20

Тематика індивідуальних завдань

Тематика індивідуальних завдань передбачає поглиблене опрацювання ключових аспектів теорії та методології наукових досліджень у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, зокрема концептуальних засад фінансової стійкості й резилієнтності банківських систем, механізмів пруденційного регулювання і макропруденційної політики, сучасного емпіричного інструментарію фінансових досліджень та ESG-орієнтованого підходу до відповідального фінансування. Окремий акцент робиться на аналізі системних ризиків банківського та страхового секторів, оцінюванні ефективності інструментів фінансової інклюзії й фінтех-інновацій, а також на застосуванні кількісних методів ідентифікації та верифікації наукових гіпотез, що дає змогу здобувачам поєднати теоретичні положення курсу «Студії з фінансів, банківської справи та страхування» з формуванням власного дисертаційного дослідницького проекту відповідно до міжнародних стандартів наукової якості.

Теми індивідуального завдання

Тема 1. Цифрова трансформація банківського сектору та її вплив на фінансову стійкість і конкурентоспроможність фінансових інституцій.

Тема 2. Порівняльний аналіз моделей пруденційного регулювання та нагляду у країнах ЄС і в Україні.

Тема 3. Фінтех-інновації як чинник трансформації бізнес-моделей банків: можливості, ризики та регуляторні виклики.

Тема 4. Відкрите банківництво та його вплив на конкуренцію і фінансову інклюзію: міжнародний досвід і перспективи для України.

Тема 5. Стрес-тестування банківського сектору: методологія побудови сценаріїв та порівняльний аналіз підходів ЄЦБ і НБУ.

Тема 6. Еволюція Базельських угод від Basel I до Basel IV: порівняльний аналіз вимог до капіталу, ліквідності та левереджу.

Тема 7. Системні ризики банківського сектору: механізми виникнення, канали поширення та інструменти нейтралізації.

Тема 8. Поведінкові концепції у фінансовій науці: когнітивні упередження економічних агентів та їх вплив на фінансову стабільність.

Загальна кількість годин 80

Загалом

$$\sum_{i=1}^n c_i = 1,8$$

Неформальна освіта

Здобувач має можливість перезарахувати окремі теми дисципліни шляхом: проходження професійних курсів чи тренінгів, онлайн-освіти, професійних стажувань, у сфері, що відповідає навчальним цілям дисципліни.

Для зарахування необхідно надати: сертифікат (електронний або друкований) про проходження курсу/стажування, опис програми тренінгу із зазначенням змісту тем, обсягу та тривалості.

Рекомендовані курси, тренінги, стажування

1. **Онлайн-курс «Фінансова грамотність для освітян» (Prometheus)** (Можливість перезарахування Тем 2 Теоретичний синтез у фінансовій науці: неокласичні, поведінкові та інституційні концепції функціонування банків, страхових компаній і фінансових ринків-2 години). Безкоштовний курс українською мовою, спрямований на підвищення рівня фінансової грамотності педагогів: розглядає будову фінансової системи України, основні банківські продукти (депозити, кредити, картки), принципи відповідального запозичення, базові підходи до управління фінансовими ризиками домогосподарств, а також методику передачі цих знань учням і студентам; по завершенні передбачено сертифікат, що дає змогу зарахувати частину тем із базових дисциплін з фінансової грамотності або «Гроші та кредит». Посилання: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/financial-education-for-teachers/>.

2. **Професійний курс «Ризик-менеджмент» (Фінансова Академія «Актив»)** (Можливість перезарахування Тем 6 Комплексне управління ризиками у фінансових інституціях банківського та страхового профілю - 2 години). Поглиблений курс з управління ризиками для практиків фінансового сектору, який охоплює класифікацію фінансових ризиків, методи їх ідентифікації та кількісного оцінювання (зокрема для кредитного та ринкового ризиків), побудову системи enterprise-wide risk management, розроблення політик і процедур контролю ризиків, а також впровадження кращих практик корпоративного ризик-менеджменту; результати навчання можуть бути зараховані як частина модулів «Управління фінансовими ризиками» чи «Ризик-менеджмент у банку». Посилання: <https://finacademy.net/ua/certified-programs/kursy-finansistov/risk-management>.

Література, навчальні матеріали та інформаційні ресурси

Основна література

1. Кодекс етики академічних взаємовідносин та доброчесності Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : СУЯ ХПІ-ВЗЯОД-МР/10.1:2023. Харків, 2023. URL:

<https://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/wp-content/uploads/sites/43/2024/04/Kodeks-etyky-akademichnyh-vzayemovidnosyn-ta-dobrochesnosti-Natsionalnogo-tehnichnogo-universytetu-Harkivskiy-politehnichnyj-institut-.pdf>

2. Система стандартів з організації навчального процесу. Текстові документи у сфері навчального процесу. Загальні вимоги до виконання : СТЗВО-ХПІ-3.01-2025. Харків, 2025. URL:

<https://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/metodotdel/wp-content/uploads/sites/28/2025/06/STZVO-HPI-3.01-2025-2.pdf>.

3. Долінський Л. Б. Фінансовий ризик-менеджмент : навчально-методичний посібник. Київ : НаУКМА, 2022. 132 с. RL (повний текст, PDF):

https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Dolinskyy.-Finansovyy-ryzyk-menedzhment-2022_compressed.pdf.

4. Крупка М., Андрущак Є., Пайтра Н. та ін. Банківська система : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. Крупки. 2-ге вид., переробл. і доповн. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 524 с. RL (повний текст, PDF):

https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/Bank_Syst_PIDRUCH_Krupka_Andrushchak_Paitra_2023.pdf.

5. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.

6. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

Додаткова література

1. Монетарна політика Національного банку України : презентація «Monetary Policy of the NBU» від 20.05.2025. URL: https://bank.gov.ua/admin/uploads/article/Monetary_Policy_of_NBU_pr-20-05-2025.pdf.

2. Макроекономічний та монетарний огляд НБУ : квітень 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin/uploads/article/MMR_2025-04_en.pdf?v=13.
3. Назарова Т. Ю., Шевченко М. М., Самохіна С. Обґрунтування стратегії фінансового оздоровлення аграрного підприємства. Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит. 2021. № 11–12 (165–166). С. 16–23. DOI: [10.20998/2313-8890.2021.11.02](https://doi.org/10.20998/2313-8890.2021.11.02).
4. Назарова Т. Ю., Гаврик А. А. Фінансова стійкість підприємства в сучасних умовах. Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит. 2021. № 5–6 (159–160). С. 44–51. DOI: [10.20998/2313-8890.2021.05.06](https://doi.org/10.20998/2313-8890.2021.05.06).
5. Shevchenko M., Nazarova T., Tereshko Y. Methodology for assessing the transformation of the financial services market in Ukraine under the influence of fintech. Економічний простір. 2023. № 187. С. 170–177. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/187-28>.
6. Бабенко В., Назарова Т. Ю. Стратегії і інструменти оцінки ризиків управління підприємством в кризових умовах. International Science Journal of Management, Economics & Finance. 2024. Vol. 3. № 4. P. 9–16. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240304.02>.
7. Havryk A., Nazarova T. Artificial intelligence and its role in the labor market and financial sector itself: US point of view. International Science Journal of Management, Economics & Finance. 2024. Vol. 3. № 3. P. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240303.01>.

Інформаційні ресурси

1. Нормативна база : офіційний сайт Національного банку України. URL: [Нормативна база](#).
2. Міжнародні макро- та фінансові дані. IMF Data Portal: <https://www.imf.org/en/data>.
3. Фінансові ринки, котирування, API Trading Economics (макро + ринки): <https://tradingeconomics.com>.
4. Business & Economics Databases: Macroeconomic (Warwick guide): <https://warwick.libguides.com/buseco/macro>.

Система оцінювання

Академічні успіхи здобувача вищої освіти визначаються за допомогою критеріїв та системи оцінювання знань та вмінь здобувачів, яка використовується в НТУ “ХПІ” (<https://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/wp-content/uploads/sites/43/2025/03/Polozhennya-pro-kryteriyi-otsinyuvannya-znan-ta-vmin-i-pro-rejtyng-zdobuvachiv.pdf>) Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять, а також контрольних робіт. Підсумковий контроль здійснюється за результатами екзамену або в результаті накопичення оцінок з окремих тем у разі виконання здобувачем усіх видів поточних контрольних заходів. За умовами виконання здобувачем контрольної роботи з навчальної дисципліни на контрольному заході, але за відсутності результатів поточного контролю (практичні заняття), здобувач не може бути атестованим із навчальної дисципліни до ліквідації ним поточної заборгованості. Розрахункове значення у кількісній формі підсумкової оцінки визначається за формулою:

$$O = \sum(K_i \times O_i) / \sum K_i$$

де K_i – кількість кредитів i -го виду занять; O_i – оцінка у кількісній формі (бали) з i -го виду занять. Розподіл кредитів за видами занять з дисципліни

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Види занять	Кількість кредитів / ваговий коефіцієнт (K _i)	Максимальна оцінка (O _i), бали	K _i × O _i (Максимум)
Практичні роботи	1,5	100	150
Контрольна робота	1,7	100	170
Індивідуальне завдання	1,8	100	180
	ΣK _i =5		Σ K _i × O _i = 500

Оцінювання кожного виду занять (O_i) здійснюється за 100-бальною шкалою.

Норми академічної етики і політика курсу

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Завідувач кафедри

Олександр МАНОЙЛЕНКО

Гарант ОП

Олександр МАНОЙЛЕНКО